

M.
d. p.
H.
J. v.
A.
A.
J.
d. A.
of
d. h.
A.
A.
A.
A.
A.
A.

79. 19

76.

IMMANUEL!

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΟΝ
PHILOLOGICUM,

Ad
I. Timoth. III. Capitis comma 15.

maximè
Interpunctionem vulgatam ejus
vindicans;

SUPERIORUM INDULTU,
ad disputandum publicè proponit

M. IMMANUEL Weber / Lips.

RESPONDENTE
JOHANNE DANIELE Hebenstreit/
Neostadiô - Variscô.

A. D. XXV. Junii, c^o Id^o LXXXI.

LIPSIÆ,
Literis SPÖRELIANIS.

TRIUM-VIRIS
NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS, EXPE-
RIENTISSIMO, DOCTISSIMIS ATQ;
PRUDENTISSIMIS

DNS. DNS.
JOH. CHRISTIANO HIPPIO,
Phil. & Medic. Doct. atqve Practico;

MATTHIÆ ANDREÆ LAURENTIO
ab ADLERSHELM,
JCTO, hujus Reipublicæ Senatori, & Xenodochii
Johannéi h. t. Inspectori &c.

OCTAVIANO BURGERO,
Senatori itidem, & Sereniss. Elect. Sax. in hac urbe
ab exigendis Censibus &c.

Universis affinitatis jure;
Singulis ex peculiari pietatis imperiô;

SCHEDIASMA HOC PHILOGICUM
sacrum esse voluit.

PRÆSES.

PRÆLOQUIUM.

Dicitur est ilens dogma, quod recoctus ille
 è Scribâ Philosophus a) Nic. Machiavel-
 lus b,) viris Principibus suggesfit, ut aula-
 rum terminos promoturi religionem præ-
 se ferant, sed eam ubique statui adplica-
 tam, explosum dudum est à Politicorum
 filiis, quibus corculis esse datum. At enim examusfim
 quadrat Pontificiorum Religioni, quippe cujus ultimam
 analysin in hoc Pseudopoliticorum idolum fieri, multi
 Nostratium tenùs hac ivère demonstratum. c) Et fanè
 ejus insigne specimen in ipso Theologiæ suæ vestibulo d)
 exhibent homines, dum eam ab articulo de Ecclesiâ au-
 spicantur; cujus vel una Eccii, cum B. Megalandro, dispu-
 tatio testis est. e) Hòc nimirum stratagemate Curiam
 sui præsulis, quem Ecclesiæ nomine venditant, stabilire
 satagunt; cui, ut postea errores ab eò prognati eò faci-
 liùs pallientur, de ἀναμαρτησίας privilegio prospicere neces-
 sum erat. Quo in casu haud parùm sibi videntur juvari
 loco Paulino, prioris ad Timoth. c. tert. comm. 15. ubi Ec-
 clesiæ elogium hoc: εὐλασθε τὸ ἔδραϊώμα τῆς ἀληθείας, suis Ge-
 niis [scilicet!] adprimè conveniens, tributum legitur. In-
 de

A 2

- a) Sic ipsum salutatur Buchnerus, Progr. Vol. I. p. 510. b) de Princip. c.
 18. p. 95. c) præter Martin. Chemnit. Exam. Concil. Trident. B.
 D. Heinrichi, Epitome Theol. Papist. maxime Epist. Dedicat. d)
 Dn. L. Nechenberg: *Ex ratione statûs ait, in Padiâ Christianâ primùm
 Pontificii de Ecclesiâ & ejus capite agunt; Append. ad Libb. Symbol.
 part. II. c. XVI. §. 1.* e) hab. Lipsiæ Ann. 1519. cujus acta vide, sis,
 Tom. I. opp. Lat. B. Lutheri, fol. 242. f) Respicio ad Disput. Dn.
 Nechenbergi / hab. An. 1672. de Rat. Stat. Relig. Papææ, ubi ejus
 generis statistica Pontificiorum dogmata elegantissimè in *Curialia
 & Culinaria* § 6. seqq. distingvit.

de quasi Gorgonium quoddam caput τοῖς ἐξ ἐναντίας ante-
 pridem objectare consueverunt; id quod præ aliis ex illò
 bella, arma, minasq; spirante Cardinali satis constat. g)
 Sed tantùm abest, ut hòc Scripturæ S. loco aliquid lucren-
 tur, ut potius incassum eat omnis eorum labor. h) Bru-
 tum fulmen uti extorquerent è manibus Adversariorum,
 quæsiuerunt hæctenus nonnulli, maximè è Reformato-
 rum Scholis, novâ viâ; dum subsidium, hîc à Papæis quæ-
 situm, novâ textûs distinctione tollendum esse censue-
 runt; inadvertentiam, nescio quam, imaginantes sibi, quâ
 contra mentem Apostoli verba ita corruptè coaluerint, ut
 εὐλθὺν καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας sub finem commatis 15. præ-
 dicentur de Ecclesia, cùm deberent ad initium sequentis
 versûs 16. de mysterio pietatis, adeòq; de ipsò Servatore
 Christo, trahi atque exponi, & sic obex Thraſonica Põn-
 tificiorum de sua Ecclesia gloriatione facilè posset con-
 stitui. Huic sententiæ, novæ ac ingeniosæ, (non diffite-
 or,) an tutò per omnia liceat adstipulari, non injuriâ dis-
 quiritur. Quare non operam nos lufuros arbitramur, ubi
*nobilissimum istum, & qui multorum hæctenus ingenia exer-
 cuit, Paulinum locum,* i) è S. Philologiâ pro viribus nonnihil
 excutiemus. DEUS, suò gratiosò Spiritu esto nobis-
 cum!

Textus originalis Græcus.

Εὰν δὲ βεβαδύω, ἵνα εἰδῆς, πὼς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφειν,
 ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, εὐλθὺν καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας.

Versio

g) Bellarm. Tom. II. opp. L. 2. de Concil. c. 2. fol. 69. & l. 3. de Ec-
 cles. milit. c. 14. fol. 187. h) v. in hanc rem B. Gerhard. LL. CC.
 Tom. V. de Eccles. §. 117. fol. 308. 309. & Confess. Cathol. Tom. I.
 p. 539. & Tom. II. p. 1118. i) elogiò Heinsii, Exerc. ad N. T. l. 12.
 c. 3. f. 514.

Versio vulgata Latina.

Si autem tardavero, ut scias, quomodo oporteat te in domo DEI versari, quæ est Ecclesia DEI vivi, columna & firmamentum Veritatis.

TMHMA I.

I. **C**onsulentibus Interpretum oracula circa hoc negotium, duæ sese obferunt sententiarum distinctæ Classes. Prior eorum est, qui ad ipsum Timotheum Apostoli verba referunt, & quidem per Allegoriam à domo, cui Ecclesiam, & columnâ, cui Timotheum comparet, petitam. Sed hi, cum præter aliquot Patrum auctoritates omni destituantur fundamento, ne plus, quam oportet, temporis infumatur, non sunt audiendi. Mittimus potius, qui de hoc pluribus informari cupiunt, ad doctissimum Thom. Gatakerum, Londinatem, qui & ipse suam dictæ sententiæ addit calculum. k)

II. Posterior, quæ de Ecclesiâ enunciat, sola placet. In eâ melioris doctrinæ ergò seorsim notamus Subjectum & Prædicatum. Illud Ἐκκλησία, hoc τὸ ἰδίον καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας.

III. Ecclesiam innui h. l. *universalem*, quæ licet totò orbe dispersa, per intrinsecam tamen unionem [juxta quam & est *invisibilis*,] cum Christo capite & reliquis membris uniat, (quò respectu etiam *indeficiens* est,) docet nos, qui tantum non omnes, Magnif. Dn. Scherzerus noster. l) Quod si verò particularem, e. g. Ephesiam,

A 3

nam,

k) Advers. Miscell. L. II. c. 20. p. 388. seqq. ubi & hanc sententiam se ex Gvilhelmo Chilinsvorho suo, tr. de tuta & salutari Protestantium Religione adversus Pontificium nonneminem, part. I. c. 3. §. 76. hausisse, profitetur. l) System. Theol. Loc. XXV. §. 16. p. 702. seq.

nam, cui tūm Rector præfuit Timotheus, intelligi fortè malis, non nisi sensu reduplicativò ac conditionatò id capiendum, in quantum scil. isthæc talis est, ac permanet.

IV. Prædicatum absolvunt reliqua: *τύλος ἡ ἐδραίαμα τῆς ἀληθείας*. Multi hîc multa. Metaphoram à Columnis desumptam subesse, apud omnes ferè in confessio est; sed à quibus, variant sententiæ. Sunt qui ad columnas ὁδηγῆς Israhëitarū, ad *τύλον πυρὸς καὶ νεφέλης* respexisse Apostolum, & hoc subinnuisse adserunt, quod eò, quò olim ibi, ita hodiè in Ecclesia DEUS habitet modò. m) Sunt, qui ad columnas Hierosolymitani templi, n) earumq; bases allusum existimant, quorum sententia apud Interpretes ferè regnat. o)

V. Jacobus Gothofredus, J.C. & Polyhistor Genevensis, inter alia *δυσνόητα* & hunc D. Pauli locum ex profanæ antiquitatis penu vel maximè illustrandum judicat; quod & felicissimè, nî fallor, præstitit. p)

VI. Non infreqvens primùm fuisse, ait, cūm ipsimet Servatori, qui plurima è medio vulgi, rebusqve humanis ad divina accommodarit; tūm maximè D. Paulo, ut in
Græcia

m) Hanc opinionem non obscure præ se fert Dan. Heinsius, c. l. qui omninò notandus, quod propter manifestiorem hunc sensum, & quò inanis, quam putat, ἡ Θεῶν, repetitio illa: *ἐν ὅκω Θεῶν, ἡ τις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεῶν ζῶντων*, tollatur, ita distingvi mavult: *ἡ τις ἐστὶν Ἐκκλησία, Θεῶν ζῶντων τύλος, ἡ ἐδραίαμα τῆς ἀληθείας*, quæ positio commatum contra omnium codicum fidem est, & meritò castigatur à Jac. Gothofredo, tacitò licet nomine, Exercit. I. ad h. l. de Eccles. p. 24. n) quarum duæ æreæ ante templi vestibulum erant, 1. Reg. XVII, 15. seqq. quæ quidem delatæ postmodum in Babyloniam, 2. Reg. XXV, 16. Jer. LIII, 17, 20, 21. o) v. pro eâ inprimis D. Seb. Schmid. Colleg. Bibl. poster. Loc. XVI. dict. 2. pag. 301. seqq. Glafs. Philol. S. l. V. tr. I. c. 13. p. 1350. 1351. 3152. Crauser. Phosph. N. T. p. 280. 281. it. Cornel. à Lapid. Comment. super h. l. f. 726. p) Dissert. I. per tot.

Græcia constitutus Græcæ superstitionis voces in meliores usûs transferret, & translatis inde, quæ ibi vel maxime celebria, allusionibus, tacitisq; Antithesibus, quasi in re præsentibus, arcana fidei Christianæ Gentilium oculis subiceret. q) Et ad hanc faciem etiam hoc in loco loqui Θεορήτορα Paulum.

VII. Putat ergo, instituturum οἰκονόμους ἔ' οἴκῃ, καὶ μυστηρίων Θεῶν, Apostolum respexisse ad templum vel Eleusinium, vel Ephesinum, ea mundi miracula, & ad mysteria, quæ in iisdem celebrabantur, toto videlicet orbe decantatissima: eâ fini, ut vel ex iisdem Ecclesiæ sibi demandatæ dignitatem, & in ea tractandi mysterii majestatem, tanquam ex oppositis ad se positis, judicare eò luculentius discant.

IIIX. Tempora cum aliis, tum οἴκων nomine insigniebant Ethnici, ut de οἴκοις Dianæ Ephesinæ & Cereris Eleusinæ cum primis liquet. Huc fortasse respiciens Paulus, Ecclesiam οἶκον Θεῶν, domum Dei, appellat. Sed ne quis χειροποιητὸν ναὸν DEI alicujus fabulosi sibi imaginetur, mox ἀντιθέσεως explicationem subjicit: ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεῶν ζῶντων.

IX. Adhæc cum & gentilium templa εἰδωλοῖς ad stuporem usq; superbirent, quæ variis destinabantur usibus, e.g. idolis portandis, capiendis legibus, oraculis, elogiis, fœderibus, &c. dubio procul ad has respexit idem Apostolus, dum ipsi nec minus Ecclesiæ hoc impertitus est elogium.

X. Similiter & εἰδωλοῖς ex eadem idololatræ Antiquitate

q) Ita inscriptionem Athenis fortuito oblatam arte torsit in argumentum fidei, atq; ex arâ Ignoti Dei occasionem sumit verum DEUM prædicandi, Act. XVII, 23. Plura, quæ juxta morem Urbis & Provinciæ suæ locutus, notavit Hieronymus, Epist. ad Algasiam qv. 10. confer B. Glass Phil. S. I. I. tr. 4. Sect. 4. p. 244. & Casaub. Exercit. XVI. Anti-Baron. n. 43. p. 389. seqq.

qvitate explicandum, & οὐκ Θεῶν ζῶντων applicandum. Ad
quem sensum, indice velut digito, ab ipsa vocis notatione
seu origine deducimur. Ἐδραῖωμα enim ab ἕδρα est; ἕδρα
verò notat inter alia *sellam* aut *confessum* quoque, & ap-
positè eum ipsum Senatûs *confessum*, in Eleusinio, à So-
lone institutum, ut ex Antocide r) constat. Alios vocis hu-
jus significatûs uti taceam, quos πολυμαθέςα Gotho-
fredus adlegat, ac eruditè præsentiloco adplicat. s)

XI. Hactenus Philologi; audiamus, cum venia eo-
rum, & nunc τῶν θεολογούντων παιδῶν, quorum est magis
ad rem, quàm voces, ad nucem, quàm corticem attende-
re. Abeunt hi ne latum quidem ungvem ab expositione,
translatè à columnis & ἑδραῖωσι petitâ, & Ecclesiam,
cum his convenire ἀπὸ μιᾶς fatentur.

XII. Omnis columna firmo fundamento innitur;
Ecclesia fundamento Apostolorum & Prophetarum, ipsi
summo lapidi angulari Christo. t) Porrò columnæ infer-
viunt vel *architectonicè*, sustentando superimposita; vel *po-
liticè*, monumentis ab interitu vindicandis, edictis publi-
candis, &c. quos columnarum usûs prolixè monstrant
Josephus, u) Dionys. Halicarnassæus, x) Plinius y) & A-
lex. ab Alexandro. z) Sic Ecclesia, [quam sententiæ suæ
percensionem nobis rursus largiantur Dd. Theologi;]
divinam Veritatem priori modò α) inter homines susten-
tat, non primò quidem, & absolutè, & quasi ab ea depen-
deat, quem errorem Papæi errant; sed κατὰ, quatenus
scilicet ipsa Veritati in scriptis Prophetico-Apostolicis com-
prehensæ superincumbit. Posteriori autem, quatenus ad
illam

r) Orat. I. de Eleusiniis. s) cit. l. à p. 41. ad 54. t) Ephes. II, 20. u)
l. 1. Antiqq. Judaic. c. 4. x) l. 10. Antiqq. Roman. y) l. 6. Hist. Nat.
c. 29. z) l. 3. Gen. Dier. c. 7. α) vid. cit. hîc B. Gerhard. Tom.
V. Loc. Theol. §. 116. fol. 801. b. Meisner. de Eccles. sect. 4. c. 7. p.
718. Walther. Harmon. Bibl. ad h. l. p. 1218.

illam, tanquam ad propylæum aliquod tabulæ divinarum legū publicè sunt appensæ, uti eas interpretetur, custodiat, ab interitu vindicet, & ad posteros fideliter transmittat.

XIII. Cæterum & hîc ἐν δὶά δύο (vulgò barbarè Hendiads) occurrere non malè nonnulli statuunt, cuius exempla aliquàm multa collegerunt Gerh. Joh. Vossius, β) & Joh. Pricæus. γ) Ut adeò juxta hanc τύλθ & ἐδραῖωμα idem sit, ac τύλθ & ἐδραῖθ, quia portæ inferorum adversus eam non sunt prævalituræ, & Christus cum ipsa futurus usque ad consummationem seculi. δ)

XIV. Sensus hic est loci Paulini, ad receptam Codicum fidem distincti, haustus è limpidissimis Theologorum pariter & Philologorum fontibus. Num adversus eum tantum valeant Pontificiorum phantasmata, quantum fortean sibi imaginantur, qui eorum causâ textûs sacri vincula rumpunt, partemqve aliorum trahunt, dispiceremus, nisi ὑπὲρ τὸ σκάμμα πηδᾶν, καὶ ἐν ἀλλοτρίῳ χώρῳ πόδα τίθεναι esset religio. Philosophorum quippe, cui insistimus, non Theologorum campus hic est; & nos itaque, si quando eorum scholæ suggesserunt non planè nulla, non alio fini id factum iterum iterumqve moneamus, quam uti, panicò quam temerè agantur terrore, qui hostem metuunt, prostratum dudum, & antè portas optimè munitas, sacrorum circulorum turbatores utcumque doceamus. Id quod ipsi profiteri haud erubescunt,

B

fi

β) Part. II. Institutt. Orat. 1. 5. c. 4. p. 313. 314. γ) Annot. ad quosd. N. T. Libr. f. 778. Ad quam figuram Grammaticam vulgò etiam referunt [quod obiter noto] initium Virgilianæ Æneidos: *Arma virumq; cano*; i. e. armatum virum, Æneam videlicet Non adeò benè. Etenim totius operis Æneiani periocha potius his continetur verbis. De viro enim, h. e. Æneâ, agit Auctor VI. prioribus; de armis verò sive bellis, in Italia gestis, VI. posterioribus libris. δ) Matth. 16, 18. & 28, 20.

fi expositioni nostræ subscripserint ; sin ab ea recedere vi-
sum fuerit , canant classicum Dnn. Theologis, à quibus
eam nos sumus mutati. E dictis sanè apertum est, ausûs
eorum esse vanos, ad quos nulla cogens necessitas ipsos
impulit. Sed age, tendamus tandem, quò signa nos vo-
cant, & litui aduersariorum.

ΤΜΗΜΑ ΙΙ.

I. **P**er totum quidem cum Aduersariis confligen-
dum erit; sed ne acie excidamus, ita nobis mo-
derabimur, ut eorum primò vultûs & arma lu-
stremus, dein lustrata è manibus excutiamus, tandemque
inermes ratiociniis quibusdam nostris campo penitus e-
jiciamus.

II. Primus, quantum nobis constat, bellum hoc
movit Abr. Scultetus, e) quanquam & alios ante se hanc
inflasse tubam profiteatur. Audiamus ipsum suis verbis.
*Magni, inquit, viri sunt, [sed quinam illi? nobis sanè è li-
terarum monumentis publicis hæctenus incogniti;] quibus
suspectum est κῶλον ὀλόκληρον post verba, τὸ ἔδραϊώμα τῆς
ἀληθείας positum. Sic enim putant, à veteribus, qui jam olim
solumnam & firmamentum Veritatis Ecclesie tribuerunt, hunc
locum minus rectè intellectum, ac proinde etiam minus rectè
distinctum, vel confusum potius fuisse. Verba igitur ista, τὸ ἔδραϊώμα
τῆς ἀληθείας, existimant non ad precedentia & Eccle-
siam, sed ad sequentia, adeoque ad Christum referenda, hòc mo-
dò: Quòd si tardiùs venero, ut noris, quomodo oporteat
in domo D E I versari, quæ est Ecclesia DEI vivi. Colu-
mna & stabilimentum Veritatis, & sine controversia ma-
gnum pietatis est mysterium, D E U S conspicuus factus
est, &c.*

III.

e) Observatt. in Epist. D. Pauli ad singular. c. 18, p.26, 27.

III. Excipit hunc totò tormentorum cumulò, quo reliqui postmodum adversus nos omnes utuntur, instructus Johannes Camero, Scoto-Britannus. ζ) Age, experiamur ista. Propius, ait, intuenti seriem Orationis Apostoli, planum est, verba ista, *σύλη & ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας*, non pendere à precedentibus, sed esse conjungenda cum sequentibus, h. m. Columna & fundamentum veritatis, & sine controversia, magnum est pietatis mysterium, &c. sensu aperto & plano; nam idem vocat Apostolus mysterium pietatis, (summam nempe Evangelii) & columnam ac fundamentum veritatis. Atque ita se rem habere, hinc probari potest, quod alioqui erit oratio Apostoli hiulca & suspensa, si sic legamus: Ut scias, quomodo fit tibi versandum in Ecclesia, quæ est domus DEI, columna & fundamentum veritatis. Et sine controversia &c. Est ἀσύητον, non coherent ista. Deinde non solet Apostolus novi Argumenti tractationem inchoare à Conjunctione Et, itaque illud: Et sine controversia magnum est pietatis mysterium, necessario cum precedentibus cohereret, nempe cum columna & fundamentum veritatis. Tertiò hæc est usitatissima formula inter Judæos, cum quis profiteretur, se traditurum esse præcipua dogmata religionis, ut illud præmuniat; columnam esse & fundamentum veritatis, vel sapientiæ, id quod traditurus est. Nam e. g. celeberrimus ille R. Moses Ben Maimon statim initiò nobilissimi operis, quod Misna dicitur, seu רי, sic habet: *יסוד היסוד ועמוד החכמה* hoc est: fundamentum fundamenti, & columna sapientiæ hæc est, ut sciamus, quod sit Ens primum, &c. nempe solent Apostoli uti phrasibus in Ecclesiâ Judaicâ receptis, sed accommodatis ad rem, quam agunt, quæ ratio docendi accommodata est imprimis.

B 2

Itaque

ζ) in Myrothec. Evangel. ad h. l. p. 278. quod *δοξάειον* eum à D. Andrea Melvino, comprovinciali suo, hausisse perhibet Th. Gatakerus, l. sup. cit. p. 399.

Itaque Apostolus more suo formulam hanc, quæ Judæi utuntur, adhibuit hoc loco, cui proprie convenit. Adhuc ille.

IV. Sic è Reformatorum grege Lud. Crocius eandem fovet sententiam, iisdem Cameronis pugnantibus argumentis. ^{η)} Et, quod mirari subit, amplectitur eam E.S. ^{θ)} vir alioquin de Scripturæ explicatione non solum, verum etiam universam republicam literariam longè meritisimus; ^{ι)} itemque alius ^ο δεινα, ^{κ)} qui postquam in medium attulisset Cameronis opiniunculam, hanc subnectit: *πικρῶσι*: Placet profecto explicatio ejus loci minimè coacta, quæ nervus Pontificiorum argumento, quod hinc pro infallibilitate Ecclesiæ petunt, prorsus inciditur. Ita & Qvistorpius, ^{λ)} cum eandem Cameronis sententiam recensuisset, mox addit: *Probarem, nisi interpunctio apud Apostolum repugnaret.*

V. Censuræ hæc est Adversariorum, qui nobis forte nunc succurrunt. Unus fanè pro omnibus militavit Camerò; igitur & operæ compendium facturi, non nisi maximè hujus argumenta brevissimarum aliquot responsionum cuniculis suffodiemus; quò factò non poterunt non simul & cæteri ejus affeclæ concidere.

VI. Primum *ὁ καὶ ἡμῶν ἀσωθείαν* objicit, secururam, si more receptò distingvamus. *Ἔστ ἀσύνθετον*, ait, non coherent ista. At enim verò *ὁ καὶ*,

Istud non satis est unò te dicere verbo,
Sed facere, ut quivis sentiat, & videat.

Expeditum dabimus contrarium. Diversis nimirum vocula *καὶ*, quæ tantoperè Cameronem ussit, gaudet usibus,
qvos

^{η)} Syntagm. Theol. l. IV. c. 2. de grat. Redemt. p. 988. ^{θ)} Annot. ad N.T. fol. 1243. 1244. ^{ι)} judicium est Sauberti, Observ. ad II. quæd. prior. Epist. ad Timoth. p. 18. ^{κ)} Analect. S. Vol. I. l. 6. c. 35. p. 403. ^{λ)} Annot. Bibl. in N. T. p. 364.

quos eum non satis penetrasse inde liquet, quod pro nuda habuit copula, quod ipse non potuit non has angustias incidere. Est verò ex mente Gothofredi μ) hòc locò καὶ vel ἐξηγητικὸν aut declarativum, pro, ID EST, in sensu conjuncto, non diviso; ut ita voluerit Apostolus ostendere, quænam sit illa veritas, cujus φύλον καὶ ἐδραίωμα prius Ecclesiam dixerat; aut in quo consistat, nempe præprimis in mysterio Oeconomiae, & reliquis, quæ seq. v. 16. enumerat, doctrinae Evangelicæ capp. præcipuis. Vel ἀυξητικῶς sumitur, atque ad antecedentia novæ alterius rationis adjectæ nota est. Vel denique diversarum licet rerum, similium tamen in aliquo negotio conjunctionem notat, Ecclesiæ nimirum, & mysteriorum; dein veritatis & pietatis, prout hæc omnia laudatus auctor cit. loc. pluribus declarat, ubi & diversas hujus voculæ notiones adducit.

VII. Videamus, quid machinetur amplius. Deinde, pergit, non solet Apostolus novi argumenti tractationem inchoare à Copula Et. Perperam! Aut enim cum larvis pugnat, aut falsum committit. Quod si ex sua hypothesi, Et copulativum est, nemini (nisi sibimet ipsi fortè) hæc opponit, cum ita nemo sentiat; sin hypothesi suâ turpiter relictâ, in genere de particula καὶ loquitur, prout varios ea passim usus admittit, vim infert veritati. Propinamus ipsi è 1. Cor. 2, vers. 1. & c. 3. vers. 1. ut alia plura loca scientes prætereamus. Quod enim de Chamæleonte & Proteo illo Ebræorum tradunt Grammatici, ν) eundem esse nunquam תחלת הרבוי = principium sermonis; id etiam de Græco καὶ verissimum. Ad hæc fallit & fallitur ἀνταρβατης, dum novum argumentum in sensu, ut ipsi visum est,

B 3

Rhe.

μ) Exercit. II. ad præsentis textus comma 16. de mysterio pietat. p. 78. seqq. ν) v. Camium Libr. Radd. & init. Josuæ, it. Druf. & Ebert. de liter. משה וכלב

Rhetorico tractare Apostolum comminiscitur. Novum in sensu Logico concedimus; sed verò in Rhetorico, prout idem est, quod novum thema, negamus ac pernegamus.

II X. Ultimò à Rabbiniis subsidium petit; quod an ei præstent, dispiciant, quævis arctior cum hisce magistris intercedit conjunctio. Quin multa sacri Scriptores ab Ebraeis petierint, Is. Casauboni, Buxtorfiorum, Drusii, Lud. Capelli, Cocceji, Hackspanii, Ligtfooti, aliorumque, *μυρίων πληθόντων*, auctoritates nos dubitare haud sinunt. Sufficiat verò hōc locō *ἀσυλλόγητον* adnotasse λόγον: *Judæi tradituri præcipuum dogma præmittunt hanc formulam; E. hic eadem cum principe Religionis dogmate à Paulo tradito, cohereat oportet, obstantibus licet quibusvis difficultatibus. A baculo ad angulum. A Judæo uno, (plures enim non recensuit;) ad Paulum. Ἀπὸ μέγιστος collectio vel nulla, vel infirma; probante veritatis Philosophō, Aristotele. ξ)* Ut nihil de ipso exemplo Apellæ dicam, quod quàm aptè huc faciat, vel inde liquet, quod cum nostro textu non nisi unicâ columnæ voce conveniat.

IX. Hactenus Cameroni. Ne quid desit rationum, *ἐπιδαυόν* licet, *ἐρξίσιμι* ille, quem adduximus supra, superaddit, *consentire cum novâ interpunctione editionem N.T. Basileensem, anni cIo Io XL.* Sed quid inde?

Ver non una dies, non una reducit hirundo.

Unum exemplar veritati omnium ne hilum potest præjudicare. Unico isti nos possemus infinita propemodum opponere. Nec ipsa vetustas habet, quod hīc probet, quidpiam. Quodsi enim in antiquissimis quibusdam exemplaribus Hæreticorum, veritatis exulum, depravationes

ξ) l. i. prior. Analyt. c. 7. & 24.

vationes σ) inveniri compertum sit, quidni ex eorum
 quoque numero potest esse idem Basileense? Sanè jam
 olim Socrates, π) priscorum interpretum testimoniis,
 probat, fuisse, qui primam Evangelistæ virginis, D. Johan-
 nis, epistolam depravarint; cujusmodi impietatis Mani-
 chæos maximè, Helvidium, & Anabaptistas arguit Six-
 tus Senensis. ρ) Quin & quondam paria cum nostro fata
 habuisse versu, tertium Joh. I. ultimum Actuum Apосто-
 licorum II. tricesimum tertium, itemq; quartum, i. ad Co-
 rinth. VII. ultimum ad Galat. IV. aliosq; haud exiguo nu-
 mero, B. Glasius adnotavit. σ) Taceo typographorum,
 Mæcenatum ignorantia, ita Heinsio alicubi dictorum,
 ἀπειθεσία: unde quàm varii in *unum alterumve* Codi-
 cem irreperint errores, ad nostra usque tempora, per-
 traducem quasi propagati, si opus foret, prolixius percen-
 sere possemus.

X. Satis diu adversariorum arma virosq; vidimus,
 & quod speramus, vicimus; tempus monet, ut eos nunc
 planè demus internecioni. Quod & præstituri sumus, ubi
 modò, quis tantæ ipsis autor ipsa fore fuerit audaciæ, ad-
 huc paucis inquisiverimus. Is verò, nisi omnia nos fallunt,
 est illa falsò concepta licentia, sacros pro lubitu secandi atq;
 distingvendi textus; quem eum cerebelli humani partum
 existiment, idem & sibi eò, quò primis ἀγομέτρως, jure li-
 cere arbitrantur non pauci. Et certum quidem, cum
 fontibus distinctiones non cæpisse, siquidem Anglus do-
 ctissimus, Johannes Crojus, τ) veteres Codices, sive
 more

σ) Equidem hoc negat Th. Morus Anglus, Epist. ad M. Dorpium pro
 defens. Erasmi, p. 411. Sed manifesta sunt Doctorum veterum testi-
 monia, id liquidò probantia. v. Glas. Phil. S. I. I. tr. 2. p. 146. π)
 I. VII. Histor. Eceles. c. 32. ρ) Biblioth. S. I. VII. hæ. 1. f. 576. σ)
 Phil. S. I. I. tr. 2. p. 130. τ) Observatt. in N. T. c. 7.

more non distinctos, vidit, quem B. noſter Kromeyerus, u) Waltherus, φ) Morinus, χ) Leudſenius, ψ) aliq̄ calculis ſuis iuvant. Nec qvô poſtmodum cæperint auctore, ſatis conſtat. Licet enim multa hîc in vulgus, & ab ipſius filio, ω) Roberto Stephano accepta referantur; iſtamen, qvôd dudum viri docti monuerunt, reverà nonniſi verſuum, qvibus hodiè utimur, numeros adjecit, ipſa ſectio & diſtinctio in capp. ipſo prior multò eſt. 1) Hæc, inqvam, licentia πρῶτον illud ψεύδεται, qvôd tantum valuit & apud πᾶμμένον Grotium, ut *unicuique ferè in diſtinctionibus liberum reliquerit iudicium*, 2) qvaſi ab arbitrio uniuſcujuſq; eæ dependerent.

XI. Sed è diverticulo in viam, age. Quatuor cum primis modis genuina Scripturæ Novi Fœderis lectio cognoscitur. Primus eſt exemplarium antiquorum & probatorum fides; Secundus doctorum veterum allegatio & interpretatio; tertius Scripturæ conformitas; quartus Verſionum, ſi non omnium, certè potiorum, conſenſio. Vix ullius muſtea Adverſariorum diſtinctio examen, ſcio, ſuſtinebit.

XII.

- u) Comment. in Apocal. p. 270. & in Appar. Theol. p. 2. c. 5. p. 114. conf. & Sixt. Senenſ. Biblioth. S. c. 3. fol. 188. φ) officin. Bibl. p. 240. χ) de Ebr. & Græc. text. integr. p. 196. ψ) Philol. Græc. p. 17. ſeqq. ω) Henr. Stephan. præf. Concord. Græc. N. T.
- 1) Capitum diſtinctio ut plurimum Stephano Longthono, Epilcopo Cantuarienſi in Angliâ, adſcribitur. v. Balæus, de Script. Anglic. ſecul. XIII. Contra ea Matth. Westmonaſterienſis & Serarius in Proleg. eandem tribuit Cardinali Hugoni de S. Caro, qvi & inde Pater Concordantiarum fuit dictus. De tota hac re vidd. præter antè citatt. Brochmand, Comment. in Epist. Jac. Proleg. ſect. 3. fol. 6. ſeqq. Schererz. Animadverſ. Ifagog. circa Philol. S. I. I. Animadv. 6. p. 137. Rivet. Ifagog. ad Script. S. c. 29. p. 506. ſeqq. cum qvibus conf. Salmaſ. Exercitatt. Plin. in Solin. maximè in Præfat. 2) Annott. ad N. T. Marc. VI, 14. Conf. Magni Calovii Bibl. illuſt. ad h. l. f. 496.

XII. Pugnat namq̄ cum omnium, quoq̄vot inspi-
cere licuit, Interpretum ac Codicum probatorum fide. Ut
è multis pauca commemoremus, cum lectione Chryso-
stomi, Hieronymi, Theophylacti, Oecumenii, Anselmi,
Roberti Stephani, (qui collatis sedecim exemplaribus
N. I. libros anno cld̄ Id̄ XL. luci edidit;) Theod. Bezæ,
3) Erasmi, Joh. Camerarii, Casauboni editione, Bibliis Re-
giis, & quibus non? Pugnat cum Versionibus, Syriacâ,
Arabicâ, Ebræâ, Vulgatâ Lat. &c. Pugnat & suô modô
cum Scripturæ conformitate, cum nullibi præterea my-
sterium Oeconomiae *ἐὸν τὸ ἐδραίαμα τῆς ἀληθείας* voce-
tur; quam tamen pugnam, cum forum Theologicum
propius tangat, in præsentī pluribus haud urgemus.

XIII. Insuper Photinianis, hæreticissimis omnium,
quantum ubiq̄ gentium est, 4) libertatem conciliat, sacrū
Codicem, pro cupidine sua distingvendi atq̄ve distinctio-
nes immutandi. Hôc ipsô enim cacoëthe pestilentissi-
mo, quàm asfiduè ii laborent, Christian. Becmannus, 5)
& Excell. Johan. Schüz/ 6) meus & olim in Illustri Mol-
dano, & hodiernū Præceptor, Patris vice *πρὸς ἔσχατα* co-
lendus, quàm plurimis docent. Et igitur ob solutionem
unius quadrantis ineptum oppidò foret, talento se obstrin-
gere; quod adagio dicitur.

XIV. Tandem Scripturæ ἀσφαλείαν præsentissimo
exponit periculo. Quod si enim ad suum palatum, ac præ-
conceptam, quam quisq; secum fovet, opinionem Codd.
interpungere licebit, brevi hæc licentia vires majores eun-
do

3) Quot & quibus exemplaribus hic usus, docebit ejus præfat. præ-
missa Annotatt. Major. in N. T. 4) quo titulô meritisimô suô
eos maectat Hackspanius, Syllog. Dispp. Theol. Philol. p. 196. 5)
Exercit. Theol. II. Integr. contra Photin. à p. 26. ad 143. 6) Præ-
lect. Log. rubr. de Sophist. Elench.

do acqviret. Inde quis non Scripturæ ῥόϛ Ⓞ ἐλκομένῃς, ἢ κ' ἀνδρες ἀγασιν, 7) erit metuendus? Ecquid certi habebitur demum ex ullo loco, si iis, quæ vel evidentissima sunt, novis interpunctionibus novum sensum quomodocunq; adfricare integrum fuerit?

XIV. Novitati quidem, si non excogitata absque ingenio, suus debetur honos; sed ut alibi

Eventus varios res nova semper habet; ita plerunqve in Sacris periculo haud vacat, 8) & facile Scyllam incidit, Charybdim aliquam evitaturus. Non adfurgas, amicò aliquò dicente, *Habeo aliquid novi, quod dicam.* Respondeas: *malim utile aliquid & conducibile,* Plutarchi aureum monitum est: 9) Quod ut sibi dictum, cum primis putent Novitatum sacrarum aucupes, serio svademus & exhortamur.

DEO GLORIA!

7) Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. v. 218. 8) Consulatur Dn. L. Rechenbergs Disp. de Novit. in Rep. noxiâ, capp. III. & IV. ac Wower ad Minut. Felic. p. 125. seqq. 9) de Curiosit. p. 211.

COROL.

COROLLARIA.

- I. Subscriptionēs epistolarum Paulinarum an sint authenticæ, dubitari potest.
- II. Epistola D. Pauli ad Timoth. prior è Laodicea, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ, prout quidem vulgaris subscriptio habet, non videtur missa: quâ de universâ re, Θεῶν οὐκ παλάμα, peculiari Disputatione agere animus est.
- III. Casaubonus Nott. in N. T. p. 371. & post eum Pricæus, Annotatt. ad idem, fol. 42. in verbis D. Matthæi, σῆς καὶ βρώσις, c. VI, 19. ἐν δὲ δύοιν, pro σῆς βρώσις, constituunt. Male! Est enim ὁ σῆς, σιτῶς, Gen. Masc. & commate sequente 20. tinea & erosio tanquam duo distincta effeuntur.
- IV. Τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, Joh. XX, 19. quamvis fiat ἕσπερος ὀψίας, vesperâ existente, non tamen idem, quod hoc, est; adeoque non circumstantiam temporis, sed primario modum ingressionis Christi exprimit.
- V. Non ferendum, quod J. C. Scaliger in de causis. L. L. c. 75. statuit, esse Græcorum articulum otiosum loquacissimæ gentis flabellum, si χαθολικῶς, ut plerumque fit, accipiatur. Unde & plerisque ἐν τῶν ἀδυνατίων visum fuit hætenus, articulorum rationem completi, & cogere velle in unum. Quod tamen egregie, ut solet, præstitit φιλολογώτατος Præceptor noster, Dn. Schütz / Qq. Miscell. Græc. qv. VI.
- VI. Bucephalum, Alexandri equum, nec à capite bubulo, nec cornibus ita dictum verosimile videtur; quorum illud monstrum, hoc dedecus fuisset. Potius à bovilli capitis signo, armis impresso, prout in Thessalia, nobilibus equis fertilissimâ, id genus alebantur, adpellatum existimamus.

Ad
EXIMIUM DN. M. PRÆSIDEM.

Ascende in cathedram Sophiae placideq̄ve tri-
umpha;
Gignere nam palmas Laurea nostra potest.

Gratulatio

D. V. Alberti.

Salvificæ stylus est Doctrinæ Ecclesia, Verbi
Cœlestis Custos, Stella, Columna, Sedes.
Elogia hæc quàm digna sient, monstrare peritè,
Dum, **W E B E R E**, studes, te statione probas
Esse sacrâ dignum. Nec erit labor irritus ille:
Namq̄ Domûs **DOMINI** firma columna clues.

properabat

Doctissimo DN. PRÆSIDI, Amico
singulari fausta omnia adprecatus

Jo. Olcarius, D. & P. P.

01 A 6541

f

ULB Halle 3
 003 090 396

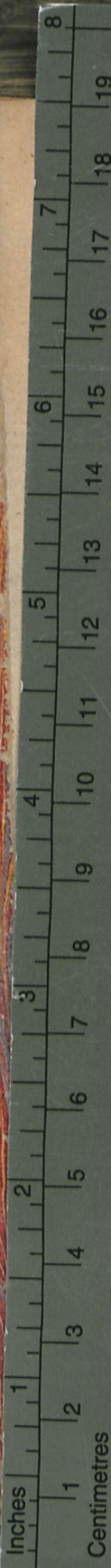

TA → OL

1018
VJ 17

Farbkarte #13

B.I.G.

29. 19

NUEL!

CMATION

OGICUM,

Ad
Capitis comma 15.

aximè
em vulgatam ejus

icans ;
M INDULTU,
n publicè proponit

EL *Weber* / Lipsf.

NDENTE
NIELE *Hebenstreit* /
diô - Variscô.

iii, clo loc LXXXI.

PSIÆ,
PÖRELIANIS.

